№ 68 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 16 1894 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 16 № 68

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սադի-կարնօ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ո՞րն է ժողովրդի ձայնը. Նամակ Բագուից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հանրապետութեան նախագահ Կարնօի սպանութիւնը. Վիլհէլմ Րօշէր. Արտաքին լուրեր. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Օրվայ խնդիրը.

ՍԱԴԻ ԿԱՐՆՕ

—

Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ Մարի Ֆրանսուա Սադի Կարնօ սպանված է.—ահա այն սոսկալի, տխուր, անախորժ լուրը, որ երէկ հաղորդեց հեռագիրը:

Ամբողջ Ֆրանսիան, ինչպէս երևում է վերջին հեռագիրներից, յուզման մէջ է. ամբոխը կատաղի ցոյցեր է անում ոչ թէ միայն դէպի սպանողը, այլ և դէպի այն ամբողջ ազգը, որին նա պատկանում է,—դէպի իտալական ազգը: Իտալիան, ի հարկէ, այս գործում մեղաւոր չէ, և այդ յուզմունքը դէպի Իտալիան՝ անկասկած ժամանակաւոր է, անցողական և նշան մտքերի արտասովոր յուզման:

Սպանողը անարխիստ է: Եւ անկասկած, այդ վերջին սպանութիւնն էլ, որ ունի քաղաքական ահագին նշանակութիւն, կապ ունի այն մի շարք փորձերի հետ, որ վերջին ամիսների ընթացքում տեղի ունեցան եւրօպական զանազան երկիրներում անարխիստների ձեռքով, նրանց ղեկավարութեամբ:

Կարնօի սպանութիւնը ծանր տպաւորութիւն է թողել ոչ թէ միայն Ֆրանսիայում, այլ և ամբողջ Եւրօպայում, առանձնապէս այն պատճառով, որ նա հանդիսանում է իբրև մի անմեղ զոհ: Նրան սպանելու որոշումը, ինչպէս երևում է, հիմնված է ոչ թէ յատկապէս այն բանի վրա, որ նա իր ուղղութեամբ, իր գաղափարներով և գործունէութեամբ շատ ատելի էր նոյն իսկ անարխիստներին, այլ գլխաւորապէս այն հանգամանքի վրա, որ նա նախագահ էր ֆրանսիական հանրապետութեան, ներկայացուցիչ մի ամբողջ երկրի, և ուրեմն նրան սպանել կը նշանակէր առաջ բերել մի ահագին քաղաքական փոթորիկ, մի անսովոր իրարանցում, մի ընդհանուր սենսացիա:—Իսկ դա անարխիստների փափագն է:

Սադի Կարնօ եօթ տարի է արդէն, որ վարում է հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը: Կարնօ պատկանում է արիստօկրատիական մի հին ընտանիքին: Նրա պապը, Լազար Կարնօ, որ ծնվեց 1753 թուին, Ֆրանսիայի քաղաքական պատմութեան մէջ աննշան մարդ չէ. անցեալ դարու վերջերին, իբրև գինուորական, նա շատ անգամ կռւել է հանրապետութեան համար: Պակաս դեր չէ կատարել և Կարնօի հայրը, Լազար Իպպօլիտ, որ ծնվեց 1801 թւին և գործեց թէ իբրև Ֆրանսիական պարլամենտի անդամ, թէ իբրև ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր և թէ իբրև օրէնսդրական ժողովի անդամ:

Ինքը Կարնօ ծնվել է 1837 թւին. Նա պարապմունքով ինժէնէր էր: 70-ական թւականներից արդէն նա սկսեց խառնվել իր հայրենիքի քաղաքական կեանքի մէջ, իբրև ազգային ժողովի անդամ. 1880 թւին նա ստացաւ հասարակական աշխատանքների մինիստրի պօրտֆէյլը, 1885 թւին դարձաւ Ֆինանսների մինիստր, իսկ 1887 թւի դեկտեմբերի 3-ին նա ընտրվեց հանրապետութեան նախագահ և այդ պաշտօնի մէջ էլ մնաց մինչև կեանքի վերջին րօպէն:

Կարնօ թէև արդէն 57 տարեկան էր, բայց դեռ շատ առոյգ և ընդունակ շատ տարիներ գործելու. իբրև մարդ, նա յայտնի էր անարատ կեանքով և վերին աստիճանի ազնիւ բնաւորութեամբ:

Նա անձնուէր, ազնիւ և շիտակ պետական գործիչի տիպար էր, կողմնակից խաղաղ, կուլտուրական զարգացման, հակառակորդ քաղաքական ինտրիգների, որ կազմում է Եւրօպայի ժամանակակից պետական գործիչների գլխաւոր յատկանիշը:

Ամբողջ Ֆրանսիան պատրաստվում է մի արտասովոր թաղումով յայտնել իր յարգանքը նահատակ-քաղաքացուն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ՐՆ Է ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆԸ

—

Քահանայական խնդիրը դեռ շարունակում է հասարակական հետաքրքրութեան առարկայ լինել. մեր մամուլը, թէ կովկասում և թէ արտասահմանում, այդ խնդրին շատ էջեր է նուիրում. մտքերի յուզումը դեռ սաստիկ է:

Բայց մի բան, որ զարմանալի է, այդ այն է, որ մեր երկու կուսակցութիւնները, որոնք ուղղութեամբ և ծրագրով իրար հակառակ են, քահանայական խնդրում երկուսն էլ մի և նոյն բանով են բացատրում իրանց պահանջները:

«Ցգէտ քահանայ մեզ պէտք չէ, ասում է «Մշակը». ժողովրդին հարկաւոր է կրթված քահանայ և այդ՝ ժողովուրդը ինքն է պահանջում. չը պէտք է խեղդել ժողովրդի ձայնը, կոյր կրքերին զոհել ժողովրդի գիտակցութեան արտայայտութիւնը»:

Իսկ միւս կողմից Հայաստանեայց եզուիտների օրգանները կրկնում են «պարտադիր ամսաթերթի» խօսքերը. «ուսեալ քահանան մեզ չը կպիր.—այս խօսքերը ինքը ժողովուրդն է ասում»:

Սա ինքն ըստ ինքեան մի զարմանալի բան է. Երկու կողմն էլ ժողովրդի պահանջով են արդարացնում իրանց պաշտպանած սկզբունքը... Բայց ինչպէս կարելի է երկու միմեանց հակառակ գաղափարներ պաշտպանել մի և նոյն հիմքի վրա, մի և նոյն ժողովրդի անունից. դա աւուրջ զատողութեան հակառակ է: Ուրեմն կամ մէկն ու մէկը սուտ է խօսում և կամ մտքերի շփոթութիւն կայ: Վերջինն աւելի ուղիղ է:

Խնդիրը այստեղ ժողովուրդ բառի տարբեր հասկացողութիւնն է:

«Պարտադիր ամսաթերթը» և «ապագայ պարտադիր թերթը» ժողովուրդ ասելով հասկանում են այն մարդկանց, որոնք ձեռքերին բռնած իրանց գիւղի կասկածելի համախօսականը՝ ապագայ քահանայացուի հետ ներկայանում են հոգևոր իշխանութեան, զրպանում ունենալով «ամենամեծ զէնքը»—փողը:

Հոգևոր իշխանութիւնը լսում է միայն այն մարդկանց ձայնը, որոնք եկել են իր մօտ պաշտպանելու իրանց տգէտ քահանայացուի դատը. և ահա մեր պարոնները, Հայաստանեայց առաքելական սուրբ եկեղեցու ուխտաւոր փաստաբանները, փքված փորերով, ցամաքած ուղեղով առաջ են գալիս և ժողովրդի թարգման «համախօսակիր» տէրտէրացուի ընկերոջը, հարցնում.

«Չէ՞ք կարող ընտրել ուսեալ քահանայ, որ այդ տգէտին էք բերել և ձեր համախօսականով ծանրաբեռնում էք մեր խղճի (եթէ միայն կայ) հանգստութիւնը»:

«Գլխիդ ու տներիդ մատաղ, հայր սուրբ ջան, պատասխանում է գիւղացին, ախար ուսեալ մարդը խի կը գայ մեր խեղճ գիւղում քահանայ կը լինի. ասենք որ լինի էլ, ախար մեզ հետ ինչ կարայ եօլայ գնայ. նա անձ պէտք է ասի, մենք զանձ հասկանանք. էդ խօ դու էլ լաւ գիտես, հայր սուրբ ջան. էլի էս մեր տիրացու Ցոլթէնը լաւ ա. էն, քչից շատից կարդացել ա, վանքի սեղանատանն էլ ծառայել ա, լաւ ձէն ունի, լաւ տաղեր ա ասում...»

Եւ ահա արդէն գիտան արված է. միւս օրը հրապարակով սկսում են պնդել թէ՝ «ժողովուրդը ուսեալ քահանայ անյարմար է համարում, առայժմ հարկաւոր է ժողովրդին տգէտ քահանայ»:

Ահա թէ որտեղից են դուրս բերում ժողովրդի շահերի ծիծաղելի պաշտպան համարվող եզուիտները իրանց ամբողջ փաստաբանական ձառերը: Լսում են մէկ-երկուսի ձայնը, որոնք հէնց նրա համար են, որ առաջ տանեն տգէտ տիրացուների ձեռնադրութեան գործը, որոնք տիրացուի քահանայ դառնալուց ով գիտէ ինչ տեսակ շահեր ունեն, և ահա տրամաբանում են՝ «ժողովուրդը ուսեալ քահանայ չի ուզում. նրան տգէտն է սազում»:

Բայց ուր մնաց իսկական ժողովուրդը. ուր մնաց մասսայի ձայնը. որտեղ լսենք ամբոխի ձայնը, որը ճարպիկութեամբ խլացնում են կաշառակերութեան համար. ով պէտք է պաշտպանի նրանց ճնշված ձայնը, որը դուք կոկորդումն էք խեղդում:

Ահա, այդ մասսայի, այդ ժողովրդի ձայնն է, որ հիմք է տալիս բողոքելու այդ տեսակ աչքա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՎԱՑ ԽՆԴԻՐԸ

—

Օրվայ խնդիրը Թիֆլիսում,—հոգաբարձական ընտրութիւնն է:

Իրարանցում Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան մէջ, իրարանցում ընտրողների մէջ, իրարանցում անցեալ տարվայ պատգամաւորների մէջ, վերջապէս իրարանցում քահանաների մէջ:

Չորս տարի է Թիֆլիսի հասարակութիւնը ուզում է իր մէջքից դէն շպրտել ծանր բեռը.—և միշտ անաջող: Անցեալ տարի փորձ եղաւ, հասարակութիւնը իր քուէով հրաւիրեց հոգաբարձութեան թողնել դպրոցը,—բայց անօգուտ: Հոգաբարձութիւնը մնում է ու մնում:

—

Զարմանալի մարդիկ են այդ «հոգաբարձու» կոչվածները: Ոչ քաղաքացիական քաջութիւն ունեն, և ոչ պատւասիրութիւն: Ուրիշներին հազար անգամ խնդրում են, հազիւ են յանձն առնում հասարակական պաշտօն, իսկ մեր Աքիմեանները, Եւանգուլեանները, Յովհանիսեանները ազգասիրութիւն են համարում իրանց տեղից չը շարժվել, թէև լաւ գիտեն, որ հասարակութիւնը չէ ուզում, ժողովուրդը տրտնջում է, չէ հաւանում, չէ համակրում:

Եւ ճշմարիտ. եթէ այդ հոգաբարձուներից մէկը մի քիչ քաղաքացիական քաջութիւն ունենար, հէնց որ չորս տարին լրացաւ, խկոյն կը գրէր իր հրաժարականը և նոյն իսկ կը խնդրէր նոր ընտրութիւն նշանակել: Փառք Աստծուն, աշխարհը խօ չէ քանդված. հոգևոր իշխանութիւն կար, ժողովուրդ կար, կը հաւաքվէին, նորերին կընտրէին, և այդպիսով մենք առիթ չէինք ունենայ Ներսիսեան դպրոցի պատմութեան մէջ արձանագրելու մի մեծ անկանոնութիւն, որ հոգաբարձութիւնը չորս տարվայ փոխարէն՝ ութ տարի է նստում:

—

Գոնէ այդ հոգաբարձութիւնը մի մեծ պրօէկտ ունենար, մի մեծ գործ ունենար, որ ասէինք.—ոչինչ, մի անկանոնութիւն թոյլ տուեցին, բայց գոնէ մի գործ կատարեցին, մի մեծ խնդիր լուծեցին: Թարսի նման, այդ էլ չը կայ: Ութ տարի է ոչինչ չեն շինել և եթէ էլի ութ տարի մնան, ոչինչ չեն շինի—դպրոցը աւերակ, տընտեսական կողմը խառնիխուռն, ուսուցչական խմբի մէջ անվերջ խառնակութիւններ, հոգաբարձութեան մէջ կռիւներ: Ութ տարի է շինութեան մասին են խօսում, և չնորհք չունեցան գոնէ այդ շինութիւնն անելու: Վերջն էլ մի պրօէկտ կազմեցին, և բանից դուրս եկաւ, որ որոշած տեղում չենք կառուցանել՝ կը նշանակի 180 հազար ջուրը գցել...

—

Վերջապէս սա ինչ մօնօպօլիա է. ութ տարի դուք ծառայեցիք, այժմ թողէք ուրիշները ծառայեն. գուցէ ուրիշները աւելի օգտաւէտ կը լինեն:

Ի՞նչ կայ այդ դպրոցի մէջ, որ կպել էք և պոկ չէք գալիս: Ես չեմ կարող մոռանալ մի թիֆլիսեցու սրամիտ դատողութիւնը:

—Ախր, ինչպէս չը զարմանանք. հոգաբարձուներին ռոճիկ չեն տալիս, շքանշաններ չեն տալիս, այդ բաւական չէ, ամեն օր նրանց պախարակում են, դուռ են ցոյց տալիս,—բայց էլի նրանք մնում են. պատճառն ինչ է:

Պատճառն այն է, կը պատասխանենք, որ այս կամ այն հոգաբարձուն՝ հոգաբարձու մնալով, իր ուզածին ուսուցչի տեղ է տալիս, բարեկամին տեսուչ է հրաւիրում, թշնամուն դպրոցից դուրս է անում:—Դա փոքր բան է:

—

Էհ, թողնենք դրանց, չարժէ այսքան երկար խօսել դրանց մասին: Եթէ ժողովրդին միջոց կը տան իր ձայնը և կարծիքը ազատ կերպով յայտնելու, անկասկած այս ընտրութեամբ էլ այժմեան հոգաբարձութիւնը հոգին կաւանդի:

Բայց որպէս զի ժողովուրդը միջոց ունենայ իր ձայնը և կարծիքը ազատ յայտնելու, հարկաւոր է մի պայման,—չը ճնշել նրա ընտրողական ձայնը, չը զրկել ծխականներին իրաւունքից, պահպանել կարգ և կանօն, հրամայել քահանաներին, որ նրանք չը խառնվեն ընտրութիւնների մէջ, մութ բաներ չանեն և օրինականութեան սահմանից դուրս չը գան:

Անցեալ անգամ էլ ասեցինք, այժմ էլ կրկնում ենք՝ թեմական առաջնորդի առաջ մի փափուկ խնդիր է դրած. հարկաւոր է տակտ, հեռատեսութիւն, անկողմնապահութիւն: Շատ քահանաներ ճնշում են գործում, ագիտացիայի մէջ են խառնվում,—դրանց անպայման պէտք է արգելել: Քահանաների մէջ լուր է տարածված, որ եթէ այս կամ այն եկեղեցում չընտրվեն խաւարամիտ բանակին պատկանողներ,—առաջնորդը կը նեղանայ, կը պատժի քահանաներին, կը հալածէ:

Դա վիրաւորանք է առաջնորդի անուան համար: Մի գուցէ աֆերիստներն են դիտմամբ այդ լուրերը տարածել: Առաջնորդը պէտք է իր անունը ազատ պահի այդպիսի անպատիւ կասկածներից, և յայտնի, որ ինքը ընտրութեան մէջ չէզոք անձն է, և միայն իշխանաւոր: Այդպէս է պահանջում թէ Սուրէնեան եպիսկոպոսի անձնական պատիւը, և թէ առաջնորդական պաշտօնի պատիւը:

—

Ինչպէս երևում է, ինքը թեմական առաջնորդը չէ ուզում ժողովրդին վիրաւորել և տրտունջների առիթ տալ:

Ապացոյցներ մենք ունենք: Ահա:

Երբ Սուրէնեան եպիսկոպոսն իմացաւ, որ իր հրատարակած կանօնների հիմնական կէտերի դէմ է ժողովուրդը, և երբ նրան մի քանի անձինք ներկայացան ու խնդրեցին փոխել այդ կէտերը՝ դժգոհութիւնների առիթ չը տալու համար,—նա խկոյն համաձայնվեց:

1) Առաջնորդի կանօններով միայն նա ունի ընտրելու իրաւունք, որը երեք տարի էր արդէն ծուխ է:—Այդ կէտը առաջնորդը արդէն փոխեց, և այժմ ընտրելու իրաւունք ունի ամեն մի ծխական, որ մինչև այժմ ընտրող է եղել:

կապութիւնների դէմ և ուսեալ քահանայ պահանջելու: Ժողովրդի ձայն ասելով հասկանում ենք բազմութեան, ընդհանրութեան ձայն, իսկ դուք՝ կեղծ համախոսական կազմող մի քանի խաբեբաների աղերսանքը:

Սակայն ինքներդ էլ այդ լաւ գիտէք...

Շ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յունիսի 5-ին

Այս նամակով մենք կանգ կառնենք մի փոքրիկ, բայց համակրելի ձեռնարկութեան վրա, այն է ժողովրդական դասախօսութիւններ կազմելու մի փորձի վրա:

Նոբէլ ընկերութեան Բագուի ծառայողների մէջ անցեալ սեպտեմբերին յղանում է ժողովրդական դասախօսութիւն կազմելու միտքը և այդ մասին յայտնում են իրանց տեղական մասի կառավարիչ պ. Խագելինին, որը, այդ վերին աստիճանի համակրելի միտքը սրտին մօտիկ ընդունելով, շատ կարճ ժամանակամիջոցում թոյլտւութիւն է ստանում Կովկասի ուսումնարանական շրջանի վարչութիւնից և առաջին դասախօսութիւնը տեղի է ունենում 1893 թւի հոկտեմբերի 28-ին Նոբէլ ընկերութեան գրասենեակի դահլիճում:

Հասկանալի է, որ մի այդպիսի ձեռնարկութեան հետ կապված են զանազան ծախսեր. դրանց ծածկելու համար որոշում են ֆոնդ կազմել: Այդ ֆոնդը կազմում են հետևեալ աղբիւրներից ստացած գումարները.—ընկերութեան ծառայողների տուած ներկայացումներից գոյացած զուտ արդիւնքը, ծառայողների կամաւոր տուրքերը և Նոբէլ ընկերութեան կողմից նշանակած տարեկան սուբսիդիան՝ 300 ր.: Բացի դրանից Նոբէլ ընկերութեան Պետերբուրգի վարչութեան դիրեկտորը իր կողմից նուիրել է մի մոգական լապտեր, որը արժէ մօտ 240 ր.: Առ այժմ ենթադրում են, որ կարող են ունենալ տարեկան մուտք՝ ներկայացումներից 400 ր., ծառայողների կամաւոր տուրքերից 300 ր. և Նոբէլ ընկերութիւնից 300 ր. ուրեմն 1000 ր. տարեկան: Չենք կասկածում, որ նուէրներ էլ կը ստանան: Ուրեմն գործը նիւթական կողմից ապահոված է:

Անցնելով դասախօսութեան չափն մասին, պէտք է ասենք, որ գործը կանոնաւոր տանելու համար կազմված է մասնաժողով, որի գլխաւոր պարտաւորութիւններից մէկն էլ գրքերի ընտրութիւնն է: Անցեալ հոկտեմբերի 28-ից մինչև ներկայ թւականի մայիսի 1-ը կարդացվել են 26 դասախօսութիւններ: Կարդացվել են գլխաւորապէս Գօգօլի և Պուշկինի գրուածքներից, Պետրոս մեծի պատմութիւնը և հաղորդված են գիտութիւններից ամենատարրական տեղեկութիւններ: Ընթերցանութեան ժամանակ նոյնպէս ցոյց են տուել և մոգական պատկերներ: Այդ ժամանակամիջոցին եղել են 3608 յաճախողներ, որոնցից 1599 տղամարդիկ են, 785 կանայք և 1224 հասունացած պատանիներ: Ունկնդիրները հետևել են դասախօսութեան ուշադրութեամբ և յաճախ, վերջանալուց յետոյ, տեղի են ունեցել զանազան վիճաբանութիւններ կարդացածի մասին:

Սև քաղաքի ոստիկանապետը յայտնել է, ինչպէս հաղորդում է «Каспій» լրագիրը, որ այն օրից, երբ սկսվել է այդ ժողովրդական դասախօսութիւնը, կիրակի օրերը հասարակ ժողովրդի կռիւները և սկանդալները գինետներում զգալի կերպով սակաւանում են:

Այդ համակրելի գործի երևան գալը Բագու մենք անկեղծ սրտից ողջունում ենք և կատարեալ աջողութիւն ցանկանում: Սրա հետ միասին մենք թոյլ կը տանք մեզ հարցնել, արդեօք ինչ են անում մեր ինտելիգենտ անուանվող մեծապատիւ ինժեներները, որոնց մեծ մասը Սև քաղաքում և Բալախանում կառավարիչների պաշտօն են վարում: Մտածում են արդեօք մի այդ տեսակ ձեռնարկութեան մասին և իրանց բանւորների համար և կամ զրկում են արդեօք նրանց, որ իրանց ազատ ժամերին այցելեն այդ դասախօսութիւնները: Տարաբաղդաբար, ոչ:

Փ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ղզլար, յունիսի 2-ին

Թոյլ տուէք «Մշակի» միջոցով մեր որդիական սրտաբուղխ շնորհակալութիւնը յայտնելու Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանին իր այն համակրելի յօդուածի համար, «Ով հաւատաց» վերնագրով, որը տպվեց «Մշակի» մէջ:

Այդ յօդուածը, որի ամեն մի տողից ճշմարտութիւն ու անկեղծութիւն է բուրում և որի նպատակն է ամեն կերպ դէմ դնել տգէտների ձեռնադրութեան և սիմօնականութեան, միանգամայն արտայայտում է այն սպասելիքը, որ ունի ժողովրդի բանիմաց մասը նոր ձեռնադրվելի քահանաներից և այն յոյսը, որ տածում է նա դէպի Էջմիածինը:

Գ. քահ. Մկրտումեանց, Հմայեակ Մաժինեան, Ա. Մուրադբէգեան, Խորէն քահ. Ղուկասեանց, Յովհաննէս Աստուածատուրեան, Մ. Ազարալեան, Կ. Ազարալեան, Վ. Մանուկեան, Յ. Տէր-Նիկողայոսեան, Ա. Ֆիլեանց, Կոս. Գիւլնազարեանց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, յունիսի 9-ին

Մայիսի 17-ից, «Մշակի» խմբագրութիւնից ուղարկված մի 100 ր., որպէս նպաստ յօդուտ Մեծ-Ղարաքիլիսայի շրջակայ գիւղերի սովեալների, ստացայ և նախապէս ցուցակ կազմելով՝ ժողովրդի ականաւոր անձինքների ներկայութեամբ, անձամբ բաժանեցի օգնութեան կարօտ ընտանիքներին, որոնք ըստ մեծի մասին բոյսերով են կերակրվում և գտնվում են Ղ շ լ ա խ և Բ օ ղ ա ւ ղ ա լ գիւղերում: Առանձին թերթի վրա կազմեցի համառօտ հաշիւ, որի մէջ արձանագրեցի այն անձնաւորութիւնների անունները, որոնց բաժանած է նպաստը, ն շ ա ն ա կ ե լ ո վ դրամի ք ա ն ա կ ո ւ թ ի ւ ն ը և հ ա ս տ ա տ ե լ ո վ ն ր ա ն ց ս տ ո ր ա գ ր ո ւ թ ե ա մ բ, որ և նամակիս հետ ուղարկում եմ, հաղորդելով յարգելի խմբագրութեանդ և մարդասէր նուիրատուներին յիշեալ գիւղերի ամբողջ ժողովրդի և կարօտեալների ուրախ սրտով արտայայտած օրհնութիւնները և գոհունակութիւնները:

Այդ գիւղերում մի քանի կարօտ ընտանիքներ միայն մնացին, որոնց նպաստ չը հասաւ այդ փողերից. երբ աջողվի ստանալ երկրորդ անգամ խմբագրութեանդ նշանակած 100 ր., նրանց մի փոքր մասն հանելուց յետոյ, բաժանելու եմ շրջակայ միւս գիւղերի կարօտեալներին, որոնց ցուցակը արդէն պատրաստում եմ: Երանի թէ մեր բարերարները չը դլանային շարունակելու իրանց օգնութիւնը, որ խմբագրութիւնդ միջոց ունենար մի առ ժամանակ ևս նպաստելու սովեալներին, որովհետև պահանջը փոքր չէ, չը նայելով որ տեղական կարող անձինք անդադար նպաստում են, մանաւանդ ղարաքիլիսեցիք, շնորհիւ գլխաւոր տանուտէրի եռանդուն գործունէութեան: Մեր շրջակայ գիւղերը գլխաւոր կենտրոններից հեռու են և նրանց դրութեան մասին լրագրութիւնը տեղեկութիւն չունի, այդ պատճառով գուցէ նրանք աչքի չեն ընկնում:

«Մշակի» խմբագրութեան այսօրինակ փափուկ յանձնարարութիւնները ինձ քաղցր պարտք և պատիւ համարելով, վստահանում եմ հաւատացնել, որ իմ սուղ միջոցս չեմ խնայելու և այսուհետև գործադրել այսպիսի ամենակարևոր և մարդասիրական գործեր կատարելու, որ աւելի թե թե և ցանկալի է ինձ համար, քան լսել սովեալների ողբը և հառաչանքը, և շարունակ ներկայ լինել նրանց թշուառ դրութեանը, որի նմանը մինչև այժմ տեսնված չէ այս կողմերում:

Արսէն ա. քահանայ Տէր-Սիմէօնեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեց կաթողիկոսական կոնդակի պատճէնը՝ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան մասին: Ահա թէ ընտրութեան բեկման մասին ինչ է ասված կոնդակում. «Ի գործոց դիւանատան Մերոյ և այլոց պաշտօնական թղթոց երևի, զի ժամանակ պաշտօնավարութեան հոգաբարձուաց Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի տեղւոյդ վաղուրեմն լրացեալ է, և թէպէտ վասն ընտրելոյ զնոր հոգաբարձուս ի 1891 և ի 1893 ամսն ընտրեալ են եկեղեցական պատգամաւորք, յորոց վերջինքն ընտրեալ են նաև զհոգաբարձուսն, սակայն առեալ Մեր ի նկատ զինչ-ինչ հանգամանս և զսահման ձեռնհասութեանց պատգամաւորացն և զօգուտն ս. եկեղեցւոյ և յառաջադիմութիւն դպրանոցին խորհելով, պատշաճ դատեցաք զերկոսին պատգամաւորութիւն ևս լուծեալ համարել և զհոգաբարձական ընտրութիւնն 1893 ամի անվաւեր»:

—

Թիֆլիսի ֆրանսիական կօլօնիան ուղարկեց մի հեռագիր Սադի Կարնօյի ընտանիքին, որով ցաւակցութիւն է յայտնում հանրապետութեան նախագահի սգալի մահվան առիթով:

—

Յունիսի 1-ից, Անգլիայի Մանչեստր քաղաքից մեզ գրած մի նամակից քաղում ենք հետևեալ լուրը. «Երկու օր առաջ սովեալների օգտին Էջմիածին ուղարկվեց 100 անգլիական ոսկի, որ նուիրել են հինգ հոգի: Այստեղի հայ կօլօնիայի շրջանում այդ նպատակով հանգանակութիւն է լինում»:

—

Յունիսի 1-ին Թիֆլիսի իգական գիմնազիայի մանկավարժական դասարանն այս տարի աւարտեցին 52 աշակերտուհիներ, որոնցից 44 աշակերտուհիներ ստացան տնային ուսուցչուհու կոչում, իսկ 8 հոգի տնային դաստիարակչուհու կոչում: Ազգութեամբ ռուսները 27 են, վրացուհիք—8, հայուհիք—8, հրէուհիք—2, մնացած ազգութիւններին պատկանողները—6 հոգի: Ապա այս տարի նոյն գիմնազիայում իրանց ուսման ընթացքը (7 դասատուն) աւարտեցին 55 հոգի, որոնցից ռուսներն են—24, վրացուհիք—6, հայուհիք—16, հրէուհիք—3, մնացած ազգութիւններին պատկանողներ—6: Դրանցից ոսկէ մեդալ ստացան երեք հայուհիներ՝ Թամամշեվ Նինա, Խօսրոեվ Նինա և Շաղինօվ Աննա, և երկու ռուսներ: Արծաթէ մեդալ ստացաւ միայն մէկ ռուս: Ե ր կ ր ո ր դ արական գիմնազիայում այս տարի աւարտեցին իրանց ուսման ընթացքը և հասունութեան վկայականներ ստացան 30 աշակերտներ, որոնցից հայեր—12, ռուսներ—11, վրացիք—4, լեհացիք—2, հրէայ—1 հոգի: Աւարտողներից Գոմէրտէլի Իվան պարգևատրված է ոսկէ մեդալով, իսկ Ժուչէնկօ Նիկօլայ և Իվանօվ Վլադիսլավ ստացան արծաթէ մեդալ: Այս տարի Թիֆլիսի Ե ր ր ո ր դ գիմնազիայում իրանց ուսման ընթացքն աւարտեցին և հասունութեան վկայականներ ստացան 11 հոգի, որոնցից հայերը—4 են, վրացիք—4, ռուսները—2, հրէայ—1 հոգի: Դրանցից ոսկէ մեդալ ստացաւ մի աշակերտ, այն է՝ Բուրժանիձէ Գէօրգի և արծաթէ մեդալ ստացան երկու հոգի, այն է

---

2) Նոր կանոններով՝ Թիֆլիսաբնակ ծուխը իրաւունք չունէր ընտրող լինելու, եթէ նա իր հայրենի քաղաքում կամ գիւղում ծուխ է համարվում:—Այդ կէտն էլ փոխվեց. Թիֆլիսում ապրող ամեն մի ծ ո ւ խ իրաւունք ունի ընտրութեան մասնակցելու:

3) Նոր կանոններով՝ անգրագէտների փոխարէն պէտք է գրէր քահանայի նշանակած մարդը:—Այդ էլ փոխվեց: Անգրագէտների փոխարէն կը գրեն նրանք, որոնց ինքը ժողովը կընտրէ:

4) Նոր կանոններով՝ եկեղեցում, ընտրութեան անկանոնութեան դէմ իրաւունք չը կար բողոքելու: Այդ էլ փոխվեց. ժողովուրդը իրաւունք ունի խօսելու և եթ բողոքել և բողոքի մասին եկեղեցում արձանագրութիւն կազմել:

5) Նոր կանոններով՝ ընտրողները չէին կարող ուրիշ եկեղեցու ծխականներից պատգամաւոր ընտրել: Այդ էլ փոխվեց. ընտրողները կարող են պատգամաւոր ընտրել թէ իրանցից և թէ ուրիշ եկեղեցու ծխականներից:

Այդպէս ուրեմն, այն ոգին, որ ունէին այդ նոր կանոնները, ձգտելով սահմանափակել ընտրողների իրաւունքները,—բոլորովին փոխված է. ընտրութեան հիմնական պայմանները մնում են նոյնը, ինչ եղել են առաջ, ինչ պէտք է լինեն միշտ:

Առաջնորդը՝ ի հարկէ, իրաւունք ունի գործի տ ե խ ն ի կ ա յ ի մասին հ ր ա հ ա ն գ ն ե ր տալ, ընտրութեան գործը կանոնաւորելու համար.—և այդ հրահանգներն են, որ պէտք է մնան կ ա ն ո ն ն ե ր ի մէջ:

Ուրախութեամբ իմացանք, որ առաջնորդը արդէն գրել է բոլոր նախագահող—քահանաներին իր արած փոփոխութիւնների մասին, կարգադրելով՝ ի նկատի ունենալ այդ և կատարել:

Իսկ եթէ մեր ստացած այդ լուրը ճիշդ չէ, և քահանաներին դեռ չէ գրված, պէտք է շտապել, ի հարկէ, և գրել:

—

Երևակայեցէք. Հայաստանեայց եզուիտները հրաժարվում են հաւատալ, որ այդ փոփոխութիւնները եղած լինեն: «Եթէ այդպիսի փոփոխութիւններ լինէին, անշուշտ կը հրաւիրվէին (կը հրաւիրվէր) «կանոնք» մշակող յանձնախումբը. իսկ ինչքան մեզ յայտնի է, այնպիսի հրաւէր դեռ չէ եղած»,—ասում է «Արձագանքը»:

Օհօ... ուրեմն այդ պ ա ր ո ն ն ե ր ի կարծիքով դուրս է գալիս, որ իշխանաւորը իրաւունք չունի փոփոխութիւններ անել իր կողմից հրատարակած պաշտօնական կանոնների մէջ, նախ քան իր նշանակած մշակողների կարծիք իմանալը, կամ, ըստ «Արձագանքի», նախ քան նրանցից թոյլտւութիւն ստանալը:

Հասարակութիւնը գործ չունի և չէ էլ ուզում իմանալ, թէ արդեօք կանոնները մշակելու համար կազմված է եղել յանձնախումբ՝ Կոստանեանից, Եւանգուլեանից, Սիմօնեանից, Բէհբութեանից, կամ ուրիշներից. պատասխանատու անձը և իշխանութեան ներկայացուցիչը առաջնորդն է, նա է հրատարակողը. հասարակութիւնը նրան է դիմում յայտնի խնդիրքով և առաջարկով, և նա լսելով ժողովրդի կարծիքը, փոփոխութիւններ է անում իր կարգադրութիւնների մէջ: Դա է իշխանաւորի պարտաւորութիւնը և իրաւունքը: Իսկ «Արձագանքի» անպատկառ նկատողութիւնից ուղիղ դուրս է գալիս, որ առաջնորդը չը պէտք է այդ (իրանց համար անձեռնտու) փոփոխութիւնները անէր, առանց ինքնակոչ—խորհրդականների բարձր կարծիքն իմանալու...

Պարոններ, պարոններ. այդպիսի բաներ գոնէ հրապարակով չասէիք: Ինչու այդպէս վիրաւորում էք ձեր սիրած, գոված առաջնորդին:

—

Pour la bonne bouche.

«Մշակի» այսօրվայ համարում տպագրված է առաջնորդի մի կարևոր յայտարարութիւն.—այն անձինք, որոնք ցուցակի մէջ չեն մտցրված, պէտք է մինչև շաբաթ օրը, ամսիս 18-ը, յայտնեն այդ մասին, որ մտցնվեն ցուցակների մէջ:

Գեղեցիկ կարգադրութիւն: Դրանով յոյս կայ, որ վերջ տրվի այն տարածված լուրերին, թէ շատերին ուզում են զրկել ձայնի իրաւունքից:

Մի բան միայն պէտք է յայտնել, թէ ովքեր են մտցրված ցուցակների մէջ: Պէտք է ցուցակները դնել ամեն մի եկեղեցու մէջ, որ ծխականները տեսնեն, իմանան, և եթէ իրանց անունը չէ մտցրված՝ այդ մասին դիմում անեն:

Ապա թէ ոչ, որտեղից իմանան, թէ սրա կամ նրա անունը չէ մտցրված:

Եթէ այդպէս չանվի, այն ժամանակ այդ գեղեցիկ կարգադրութիւնը ոչինչ օգուտ չի տայ, և էլի դժգոհութիւնները անպակաս կը լինեն, էլի մարդիկ կը զրկվեն ձայնից:

Իսկ մէկին ձայնից զրկել, ասում է նոյն իսկ «Արձագանքը», կը նշանակի ճնշել ամբողջ հասարակութեան ձայնը...

Կեղծաւորութիւն:

Ո՛րքան անախորժ են «Արձագանքի» բերանում այդպիսի գեղեցիկ խօսքերը:

Սրանից երկու տարի առաջ, երբ կաթողիկոսական պատգամաւորի ընտրութեան ժամանակ, Էջմիածնեցոց և Լուսաւորչի եկեղեցիների հարիւրաւոր ծխականներ զրկվեցին ձայնից, մեր եզուիտները, դիւական ժպիտը երեսին, ասում էին. «какая важность, 23 եկեղեցիների մէջ թող երկու եկեղեցի ձայն չունենան»:

Ինչու: Որովհետև այն ժամանակ այդպէս էր ձեռնտու, այն ժամանակ հարկաւոր էր խեղդել ձայները՝ ամօթալի մի ընտրութիւն աջողեցնելու համար:

Իսկ այժմ, երբ ցանկութիւն ունեն նորից ընտրութիւնները յետաձգել, սուտ ճգնաւորի սրտացաւութեամբ աղաղակում են. «մարդիկ ամարանոց են գնում. չը պէտք է մի ծխական անգամ զրկվի ձայնից. մի ձայն խեղդելը՝ կը նշանակէ ամբողջ հասարակութեան ձայնը խեղդել»:

Երբ սրանից երկու տարի առաջ դիտմամբ, ոյժով, ապօրինի կերպով զրկեցին ամբողջ եկեղեցիներ, խեղդեցին հարիւրաւոր ձայներ, դա ճնշում, անարդարութիւն չէր. իսկ այժմ, երբ մի մարդ ի ր կ ա մ ք ո վ ամարանոց է գնում, իր կամքով չէ ուզում ընտրութեան մասնակցել,—դա ձայն խեղդել է, դա ճնշումն է, դա անարդարութիւն է:

Աչքակապներ:

*

խաչկով կոնստանտին (հայ), և Պալիբին Ալէքսանդր (ռուս)։

—

Թաւրիզից մեզ գրում են. «Լիլավայ Թաղի ուսուցչական խումբը հրաժարված է. հրաժարական է ներկայացրել և նոյն դպրոցի հոգաբարձութիւնը»։ Թղթակիցը աւելացնում է, որ անյապաղ պէտք է հոգաբարձական նոր ընտրութիւններ նշանակել, և չը յետաձգել գործը, որպէս զի հոգաբարձութիւնը միջոց ունենայ ուսուցչական խումբ կազմակերպել։

—

Սամսոնում, Թիւրքիայում, մայիսի 26-ից մինչև յունիսի 2-ը խոլերայից հիւանդացան 35, մեռան 29 հոգի։ Սիվասի վիլայէթում, ասիական Թիւրքիայում, մայիսի 23-ից մինչև 26-ը խոլերայից հիւանդացան 32, մեռան 26 հոգի։ Իսկէլինում յունիսի 24-ին և 25-ին հիւանդացան 16, մեռան 4 հոգի։

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են հետևեալ տողերը. «Թէպէտև հայ հասարակութիւնը օգնութեան ձեռք մեկնեց, բոլոր կողմերից, իր գաղթական-սովեալ եղբայրներին, անդադար փող և չոր ուղարկելով, սակայն այս քանի օրս մի այսպիսի բան լսեցինք մի քանի գաղթականներից. «Աղա ջան, ամեն օր երեսներովս են տալիս, թէ ձեզ համար այսքան փող է ստացվել, այսքան չոր է ստացվել, դուք էլ ագահի նման դեռ սպասում էք, որ լաւ հարստանաք և նոր հեռանաք այստեղից։ Բայց մենք, Աստուած վկայ է, որ ոչ փողի երես ենք տեսնում և ոչ էլ չոր ենք ստացել. միայն մեր մարդիկը 4-ական մանէթ են ստացել, այդ է, էլ աւելի բան չենք ստացել»։ Բաւական զարմանալի է այս երևոյթը. Վաղարշապատում այժմ 20 ընտանիքի չափ գաղթականներ են մնում, որոնք նոյն բանն են վկայում։ Անշուշտ անհրաժեշտ է դրա վրա ուշադրութիւն դարձնել. չը պէտք է թոյլ տալ, որ հասարակութեան մէջ այն միտքը տարածվի, թէ գաղթականների և սովեալների համար հաւաքված փողերը նպատակին չեն հասել։ Անկասկած, գաղթականների մէջ տարածված այդ լուրերի մասին վեհափառը տեղեկութիւն չունի։ Այս մասին լուրջ պէտք է մտածեն այն մարդիկ, որոնք փողեր բաժանելու գործն են յանձն առել»։ Թողնելով այս անախորժ տեղեկութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը հաղորդողի վրա, մենք ևս մեր կողմից հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ պէտք է ամեն միջոց գործ դնել, որ այդ տեսակ անախորժ լուրեր չը տարածվեն ժողովրդի մէջ. դա կարող է սառեցնել հասարակութիւնը նուիրատուութիւնների գործում»։

—

ԼՕՌՈՒ վիճակից մեզ գրում են. «Այս օրերս Գեառգեառ գիւղում ականատես եղանք հետևեալ տեսարանին. Գիւղաքաղաքի հասարակութեան տանուտէրը ահագին փայտով անխնայ ծեծում էր մի գիւղացու։ Նա չը դադարեցրեց ծեծը, մինչև որ հաստ փայտը չը ճեղքվեց գիւղացու մէջքի վրա։ Մեր հարցին՝ թէ ինչու նա ծեծելու տեղը չէ բանտարկում յանցաւորին, աղա—տանուտէրը գոռոզաբար պատասխանեց՝ թէ գիւղացու հետ այդպէս քաղաքավարի վարվել ծիծաղելի է, որ գիւղացին այն ժամանակ է հասկանում մարդու խօսքերը, երբ անասունի պէս է ծեծը ուտում... Բանից երևաց, որ գիւղացու մեղաւորութիւնը կայանում էր միմիայն նրանում, որ նա համարձակվել էր տանուտէրի մի քանի խօսքերին հակառակել։ Մի ուրիշ անգամ դարձեալ այդ գիւղում նոյն տանուտէրը դիմեց աւելի ծայրայեղ յանդգնութեան՝ փայտով ճեղքելով մի գիւղացու գլուխը և միւսի ձեռքը վնասելով. իսկ այս անգամ գիւղացիների մեղքը—տանուտէրից գիւղական հարկերի մասին հաշիւ ուզելն էր... Առհասարակ տանուտէրների յանդգնութեան սահման չը կայ»։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Մինչև այժմ ցանքսերը շատ լաւ են. անձրևը անպակաս է. հացաբոյսերի աճումը կանոնաւոր է. յոյս կայ լաւ հունձի։ Առևտուրը Ալէքսանդրօպօլում սարսափելի ընկած է. ամեն տեղ քրսատութիւն. աղքատների թիւը անհրաժեշտելի է. փողոցներում ամեն քայլափոխին հանդիպում էք մերկանդամ ու բոբիկ երեխաների, որոնք ձեռքերը պարզած՝ ողորմութիւն են խնդրում»։

—

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼՈՒՑ մեզ գրում են. «Երկու տարի առաջ Ջալալ-Օղլու հայոց ուսումնարանի ուսուցիչները, «Աւետիս» մանգալով՝ ժողովել էին 58 րուբլի, որպէս զի այդ գումարով հիմնվի ուսումնարանում գրադարան. սակայն մինչև օրս հոգաբարձութիւնը, որի ձեռքումն է այդ փողը, զանազան պատճառներով, ժողոված գումարը չէ յանձնում ուսուցիչներին՝ գրադարանի բանալուն ձեռնամուխ լինելու համար։ Զարմանում ենք, որ այդ համակրելի ձեռնարկութիւնը, ամբողջ Լօռու վիճակում, հոգաբարձութեան անտեղի պատճառներով դեռ ևս մնում է անիրագործելի»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Այս տարի, եթէ այսուհետև գոնէ մի երեք շաբաթ էլի որ և է պատահար չը լինի, մեր գաւառի հունձը լաւ բերք կը տայ։ Մինչև այժմս հացահատիկներին ոչ մի վնաս չէ հասել. Նոյն իսկ մօրեխը, որ ամեն տարի մեծ վնասներ էր պատճառում Կարբիստան և Քիւրդամիր գաւառամասերի ժողովուրդին, այս տարի՝ մի կողմից տեղիս «մօրեխ փչացնող մասնաժողովի» ձեռք առած խիստ միջոցների, միւս կողմից էլ բնական աջող հանգամանքների շնորհիւ, մեծ մասամբ թեւաւորվելու ժամանակ, տեղն ու տեղը փչացաւ, մի աննշան մասը թեւաւորվեց, այն ևս չը կարողացաւ վնաս պատճառել, ուշ լինելու պատճառով։ Խաղողն էլ անցեալ տարվանից աւելի առատ բերք է խոստանում, չը նայած, որ գիւղացիները դեռ մինչև այժմս չեն կարողացել հին տարվայ գինիները բոլորը ծախել։ Միայն վերջերս բաւական գինի, մեծ մասամբ Մաղրասից, արտահանվեց Նիժնի-Նովգորոդ և Լեհաստանի կողմերը։ Գիւղերում կենդանիների մէջ տարածված է «դաբաղ» հիւանդութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԱՐՆՕՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

Լիօնից, յունիսի 13-ից, մեզ հեռագրում են, «Հիւսիսային գործակալութեան» միջոցով, հետևեալը. «Առևտրի պալատում եղած բանկէտից յետոյ, որ վերջացաւ երէկ երեկոյեան 9 ժամ 10 րօպէին, մի ինչ որ անյայտ անձն յարձակվեց նախագահ Կարնօի կառքի վրա և թռաւ պատուանդանի վրա։ կառքը իսկոյն կանգնեց և Կարնօ, բոլորի աչքի առջև, գունատ, որպէս մահ, յետ ընկաւ կառքի մէջքի վրա։ Ներկայ եղողները յարձակվեցին չարագործի վրա, որին՝ Կարնօի կողքին նստող՝ Ռօնի դէպարտամէնտի պրէֆէկտը բռունցքի հարուածով գցեց մայթի վրա. ամբոխը կամենում էր պատառ-պատառ անել չարագործին։ Գեներալ Բօրիուս, պրէֆէկտը և մէրը դժուարութեամբ դուրս հանեցին Կարնօին կառքից և տեղափոխեցին նրա ննջարանը, ուր բժշկապետ Օլիէ անյապաղ սկսեց քննել վէրքերը։ Պօղպատի հպումն զգալով, Կարնօ ուշքի եկաւ և ասեց լսելի ձայնով բժշկին. «Որպիսի ցաւ էք դուք ինձ պատճառում»։ Բժիշկները, այնու ամենայնիւ, կապեցին և փաթաթեցին նրա վէրքերը։ Կարնօ վախճանվեց կէս գիշերվայ 12 ժամ 45 րօպէին։ Կարնօ նախագահին սպանողը իտալացի է, Ջիօվաննի Ջէզարիօ-Սանտօ անունով, 22 տարեկան, մեծ դժուարութեամբ խօսում է ֆրանսերէն, 6 ամիս առաջ բնակութիւն հաստատեց Սէտտում և եկաւ Լիօն։ Այսօր մինիստրները ճանապարհ ընկան Լիօնից կէս գիշերվայ 1 ժամին։ Լիօնում երէկ մեծ ցոյց տեղի ունեցաւ. ամբոխը աղաղակում էր՝ «մահ մարդասպաններին»։ Ցոյց անողները ջարդուփշուր արին իտալական սրճարանները. մի քանիսները աղաղակում էին՝ «թող կորչեն օտարազգիները»։ Ամբոխը շարժվեց դէպի իտալական հիւպատոսարանը, բայց ոստիկանութիւնը կանգնեցրեց նրան»։

Պարիզից հեռագրում են յունիսի 13-ից։ Սենատի, պատգամաւորների ժողովի նախագահները և այստեղ գտնվող մինիստրները խորհրդակցութեան գումարվեցին գիշերվայ 2 ժամին ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ։ Գեներալ Մէրսիէ յայտարարեց, որ նա հեռագրով հրաման տուեց բոլոր զօրաբաժիններին, որպէս զի նրանք չը հեռանան զօրանոցներից։ Սենատի նախագահը կարգադրեց, որ երկու ժողովներն ևս հրաւիրվում են Վէրսալ՝ կօնգրէսի՝ չորեքշաբթի, յունիսի 27-ին, 1 ժամին կէսօրից յետոյ, հանրապետութեան նախագահ ընտրելու համար։

Լիօնից հեռագրում են յունիսի 14-ից. «Կարնօին սպանողը ծագումով Միլանեան նահանգի Մօնտէվիսկօնտիից է։ Նա հրաժարվեց մերկացումներ անել, յայտնելով, որ կը խօսի միայն դատարանի առջև։ Ամբոխի կատաղութիւնը մեծանում է։ Իտալացիներին և այն անձանց, որոնց իտալացիների տեղ են ընդունում, հալածում են փողոցներում։ Քննութիւնից յետոյ մարդասպանը բանտարկվեց. բանտը շրջապատվեց ամբոխով, որը պահանջում էր՝ մարդասպանին անյապաղ սպանել։ Կարնօի վէրքը 8 սանտիմէտր խորութիւն ունի. արքեպիսկոպոսը ս. հաղորդութիւն տուեց մեռնողին։ Կարնօ շատ լաւ զգում էր իր դրութիւնը, նա երկու անգամ ասեց. «ես մեռնում եմ»։ Մարդասպանը շաբաթ օրը դեռ ևս Սէտտումն էր, ուր նա ծառայեց 8 ամիս մի հացագործի մօտ. շաբաթ օր հացագործը տուեց նրան 80 ֆրանկ։ Հեռանալով, Ջէզարիօ ասեց հացագործին, որ ինքն գնում է այնտեղ, ուր տանում են իրան հանգամանքները։ Շաբաթ երեկոյեան նա դուրս եկաւ Սէտտից, ուր յայտնի էր, որպէս գործող անարխիստ. Նա դաշոյնը գնել էր ուրբաթ։

ՎԻԼՀԷԼՄ ՌՕՇԷՐ

—

Մայիսի 13/25-ին Լէյպցիգում վախճանվեց նշանաւոր քաղաքատնտես Վիլհէլմ Ռօշէր։

Վիլհէլմ Ռօշէր ծնվել է 1817 թ. Հաննօվէր քաղաքում, որտեղի գիմնազիան աջողութեամբ աւարտելուց յետոյ, 35 թւին մտաւ Գէտտինգէնի համալսարանը, այդտեղից 37 թւին անցաւ Բերլինի համալսարան և 39 թւին փայլուն քննութիւն տալով՝ աւարտեց ու պատրաստվեց պրօֆէսօրական կոչման համար։ Նա աշակերտել է իր ժամանակի ամենանշանաւոր գիտնականներին, որպէս՝ Ալբրէխտին, Գերվինուսին, Ռանկէին և այլն. 44 թւին ստացաւ իսկական պրօֆէսօրութեան իրաւունք, իսկ 1848 թւին, ընդունելով Լէյպցիգի համալսարանի հրաւէրը, ստանձնեց այդտեղ քաղաքատնտեսութեան պրօֆէսօրի ամբիոնը։ Քառասուն վեց տարի դասախօսում էր նա Գերմանիայի այդ նշանաւոր համալսարանում։ Գնահատելով այդ մեծ գիտնականի մարդկութեանը արած ահագին ծառայութիւնները, Լէյպցիգը 12 տարի առաջ անուանեց նրան իր պատուաւոր քաղաքացի։ Իր ողջ գործունէութեան ընթացքում նա սիրված և յարգված է եղել իր բոլոր աշակերտներից. Նրա աուդիտօրիան ամենաբազմամարդն էր ողջ համալսարանում։

Մտնենք մի րօպէ նրա աուդիտօրիան։

Սա մի ահագին դահլիճ է մի քանի տասնեակ երկար նստարաններով, որոնց վրա շարված են աւելի քան 2—3 հարիւր ունկնդիրներ. այստեղ կան ուսանողներ, ուսուցիչներ, պրիվատ-դօցէնտներ, վաճառականներ, զինուորականներ, բանուորներ, կանայք ամեն հասակի և աստիճանի. ասեղ գցելու տեղ չը կայ, չը նայելով որ 8 տարուց ի վեր նա կարդում է publice—առանց վճարի հասարակութեան և ցանկացողների համար, և այդ դասախօսութիւնները այլ ևս պարտաւորեցուցիչ չէին ուսանողների համար. այնու ամենայնիւ իւրաքանչիւր այցելու տետրակ, թանաք, գրիչն առջև դրած՝ սպասում է անհամբերութեամբ ծերունու գալուն, որպէս զի ճշգութեամբ գրի առնի նրա ասած իւրաքանչիւր մի խօսքը։ Ահա դուռը բացվեց. նա դողդողալով ներս մտաւ, տիրում է մի ուժգին խրախճանում։ Ահա նա ամբիոն բարձրացաւ։ Ժպտալով բարևում է բոլորին և սկսում Meine Herren... հարիւրաւոր գրիչներ միատեղ սկսում են գործել. տիրել է մի խորը լռութիւն և այդ լռութեան միջից լսելի է Ռօշէրի մեղմ, մերթ կցկտուր, մերթ միմեանց ետևից անընդհատ հոսող, հաստատուն ձայնը, իսկ հարիւրաւոր գրիչներ շտապում են արձանագրել այդ խորհրդաւոր հնչիւնները... Ջառամեալ, հիւանդոտ կոկորդով ծերունին թագաւորել է բոլորի մտքերին, հարիւրաւոր համալսարանական, կրթված մարդկանց յոյսով, եռանդով լի երիտասարդների մտքերին, իսկ սրանց հետ միասին նաև խեղճ, ծանր աշխատանքի տակ ընկճված բանուորի մտքերին...

Դիտենք այդ մարդուն։ Նա կարճ է հասակով. շատ կարճ. փոքրիկ մարմին, իսկ դրա վրա մի մեծ, ալեոր գլուխ. մեծ, խելօք, կենդանի աչքեր. ճակատը լայն է։ Շարժումները սկզբում ծոյլ են, դանդաղ. սակայն հետզհետէ նրանք դառնում են աւելի կենդանի, աւելի արագ, ձայնը բարձրանում է, նա ոգևորվում է «Suchen sie die Wahrheit überall, schätzen sie sie über alles hoch»... փնտրեցէք դուք ճշմարտութիւնը, յարգեցէք նրան ամեն բանից վեր... և շարունակում է ճշմարտութեան քարոզը...

Ռօշէրը համարվում է քաղաքատնտեսութեան պատմական ուղղութեան հիմնադիր։ Նա չէ ճանաչում ժողովրդների տնտեսական կեանքի մէջ առանձին, միմեանցից անկախ երևոյթներ, փաստեր, այլ նա համոզված է, որ ազգերի կեանքի մէջ տեղի ունեցող այս կամ այն դրութիւնը և երևոյթը հետևանք է նրա պատմական կեանքի, նրա անցեալ ամբողջ զարգացման՝ ի մի առած։ Տնտեսական թւիչքներ, անկախ անցեալից—անկարելի է նրա կարծիքով։ Ռօշէրի այս կարծիքը նոր չէ, նա յայտնված է եղել նաև իրանից առաջ ապրած քաղաքատնտեսների կողմից, սակայն հարևանցօրէն, այն ինչ Ռօշէրը իր ողջ ուշադրութիւնը և պատմական ու տնտեսական փաստերի դասաւորութիւնը իր բոլոր գրուածքներում տարել է այս ուղղութեամբ, մշակել է դրանց և ժողովրդականացրել։ Պատմական նոր ստեղծած դպրոցը ունեցաւ շատ հետևողներ և մի ժամանակ նոյն իսկ տիրապետող ոյժ ստացաւ, սակայն ժամանակի ընթացքում ուրիշ քաղաքատնտեսների կողմից եղան նորանոր լուսաբանութիւններ, որոնք կասկածի տակ գցեցին Ռօշէրի ասածը։ Այնու ամենայնիւ, նրա հակառակորդներն անգամ ամենամեծ յարգանքով են վերաբերվել դէպի դրա աշխատանքները։

Ռօշէրը դարուս ամենաժողովրդական քաղաքատնտեսն էր. Նրա բազմահատոր գրուածքները ապացուցանում են, թէ որքան բարեխիղճ է վերաբերվել նա դէպի փաստերը, դէպի գիտնական հետախուզութիւնները։ Նրա բազմաթիւ աշխատութիւններից ամենատարածվածն է «System der Volkswirtschaft», ուր ամփոփված է Ռօշէրի քաղաքատնտեսական հայեացքների լիակատար ժողովածուն. այդ գրուածքը բաղկացած է չորս հատորներից, որոնցից մի քանիսը 22-րդ տպագրութիւն ունեն։ Եւրոպական բոլոր լեզուներով թարգմանված են։ Ռօշէրը պատուաւոր անդամ էր 16 համալսարանների և ասպետ բազմաթիւ բարձր շքանշանների։

Նա երեք մասնագիտութեան դոկտորի աստիճան ունէր։

Ա. Աթանասեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Հօնգ-Կօնգում, յունիսի 2-ին, հիւանդացան ժանտախտից 44, մեռան 84 հոգի։ Ժանտախտից մեռածների թիւը հասնում է 1900-ի։ Իսկ փախչող բնակիչների թիւը, որոնք զանազան տեղերում ապաստան էին որոնում, առաւելապէս Կանտօնում, հասնում է 80,000-ի։

—Իտալական թագաւորը, որպէս հաղորդում է «Journal des Debats» լրագիրը, հազար ֆրանկ ուղարկեց այն մասնաժողովին, որը նպատակ ունի արձան կանգնեցնել մարշալ Մակ-Մահօնին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անտվերպէն քաղաքում յուլիսի 19—24-ին պէտք է կայանայ մամուլի միջազգային ժողով, որի նպատակը պէտք է լինի զանազան երկիրների մամուլի և գրականութեան գործողների և ընկերակցութիւնների մէջ կապեր հաստատել և քննել մամուլին վերաբերեալ զանազան խնդիրներ, օրինակ գրական սեփականութեան, գրական էտիկայի և այլ խնդիրներ։ Այդ ժողովի անդամ կարող են լինել միայն գրական ընկերակցութիւնների ներկայացուցիչները, յատուկ հրաւէրով։

* * *

Հասարակութեան մէջ խօսում էին մի վատ նկարչի գիտաւորութեան մասին՝ թողնել նկարչութիւնը և զբաղվել բժշկականութեան ուսումնասիրութեամբ, և տարօրինակ էին համարում նկարչի այդ քայլը։

—Ոչինչ զարմանալու բան չը կայ,—լուծեց տարակուսանքը ներկայ եղողներից մէկը,—նա բժշկականութեան մէջ նոյնպէս վատ կը լինի, որպէս էր և նկարչութեան մէջ, բայց նկարչութեան մէջ նրա բոլոր սխալները ի ցոյց էին դրվում, իսկ բժշկականութեան մէջ հողում կը թաղվեն։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 յունիսի։ Թագաւոր կայսրը

Մեծ իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրօվիչի հետ միասին ճանապարհ ընկաւ դէպի Կուրսկ-Խարկօվ-Ազովեան երկաթուղու Բօրկի կայարանը: Նորին Մեծութեանը ուղեկցում են՝ զինուորական մինիստրը, Րիխտէր և Ջէրէվին գեներալ-ադիւտանտները և լէյբ-վիրաբոյժ Գիրշ:—Արդարադատութեան մինիստրը ճանապարհ ընկաւ Օրէնբուրգ և Ուֆա՝ այնտեղ դատաստանական հիմնարկութիւններ բանալու համար:

ՀՌՕՄ, 14 յունիսի: Կարնօի մահվան վերաբերեալ տեղեկութիւնն ստանալուն պէս, կառավարութեան հրամանով, բոլոր հասարակական շինութիւնների վրա դրօշակներ պարզվեցան ի նշան սգի: Ամբողջ Իտալիայում արտայայտվում է զայրոյթի և վշտի զգացմունք: Պարիզ են ուղարկված բազմաթիւ հեռագիրներ թագաւորից, պապից, Կրիսպիից և կառավարութիւնից: Կարնօին սպանողն է Սանտօ Կազէրիօ, Միլանի նահանգի Մօտտա-Վիսկօնտից, որ ծնվել է 1873 թւին, արհեստով հացագործ: Շատ ուրիշների հետ Կազէրիօ 1892 թւին դատի էր ենթարկված Միլանում հասարակական կարգի դէմ յանցանքներ գործելու համար, բայց արդարացաւ, որովհետև բաւարար փաստեր չը կային: Կազէրիօ ամենավտանգաւոր անարխիստներից մէկն է: Մինչև իր հեռանալը, անցեալ տարի Շվէյցարիայում, կարդում էր ֆանատիկոս ոգով դասախօսութիւններ:

ՊԱՐԻԶ, 14 յունիսի: Կարնօի մարմինը հասաւ 3 ժամ 15 րոպէին առաւօտեան Լիօնի կայարանը և փոխադրվեց Ելիսեան պալատը:—Գերմանական կայսրը պատուիրեց կոմս Մինստէրին՝ հաղորդել ֆրանսիական կառավարութեանը իր զայրոյթը՝ Կարնօի զարհուրելի սպանութեան առիթով և հեռագիր ուղարկեց տիկին Կարնօին: Ռուսաց և աւստրօ-ունգարական դեսպանները հեռագիրներ ուղարկեցին տիկին Կարնօին:—Պատգամաւորների ժողովի և սենատի խմբերը գումարվեցին խորհրդակցութեան՝ նախագահական ընտրութիւնների առիթով: Պատգամաւորների ժողովի երկու խմբերը վճռեցին ընել Կազիմիր-Պէրիէի թեկնածութիւնը. արմատականները ձայն կը տան Բրիսսօնին: Բոլոր թատրոնները դադարեցրին ներկայացումները:

ԼԻՕՆ, 14 յունիսի: Կարնօի մարմինը ուղարկված է Պարիզ երեկոյեան 4 ժամին. արքեպիսկոպոսի կարդացած աղօթքից յետոյ, դագաղը դուրս բերին պրէֆէկտուրայից և դրին թնդանօթի սայլի վրա: Դագաղի ետևից գնում էին բոլոր իշխանութիւնները: Ժողովրդի անհամար խմբեր կանգնած էին տխուր յուղարկաւորութեան ամբողջ ճանապարհի վրա և պատկառանքով մերկացնում էին գլուխները. երբ տխուր հանդէսն անցաւ, ամբոխը յուզվեց, լսվեցին աղաղակներ՝ «Վրէժ առնենք Կարնօի համար, թող կորչի մարդասպանը»: Ցոյց անողները գնացին դէպի 3-րդ շրջանի վարչութիւնը. այն խանութները, որոնց նշանակներից երեւում էր, թէ օտարազգիներին են պատկանում, ջարդ ու փշուր արին. քաղաքի կենտրոնում ժողովրդի խմբերը սպրդեցին մի սրճարանի տիրոջ՝ փակել սրճարանը. կիրասիրների մի զօրաբաժին ցրվեց ցոյց անողներին: Իտալացիներին պատկանող խանութների զանազան տեղերում հրդեհներ սկսվեցին: Կօմիսարները դիմում են ժողովրդին և յորդորում են յարգել տիկին Կարնօի վիշտը. ամբոխը աղաղակում է ի պատասխան. «Կամենում ենք վրէժ առնել Կարնօի համար»: Կարնօի մարմնի քննութեան արձանագրութեան մէջ ասված է. վէրքը ամենասարսափելի է. լեարդը միջից ծակված է 12 սանտիմէտր խորութեամբ, աորտան կտրված է, երկու տեղում կողը կոտրված է. զէնքը մտել է մարմնի մէջ 18 սանտիմէտր խորութեամբ. փորի մասերում գտնված է երկու լիտր արիւն:

ՊԱՐԻԶ, 15 յունիսի: Կարնօի այրին Թագաւոր կայսրից մի շատ սրտաշարժ հեռագիր ստացաւ, որի մէջ ցաւակցութիւն էր յայտնված: Մինիստր Գիրս և Մօրէնհէյմ դեսպանը նոյնպէս ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկեցին Կարնօի այրիին: Կարնօն կը թաղվի Պանթէօնում: Կարնօի մարմինը փոխադրվեց Ելիսեան պալատի առաջին յարկի մեծ դահլիճը. կատաֆալկի մօտ կանգնած են Սէն-Սիր դպրոցի չորս աշակերտներ. մարմինը հանդէս կը դրվի պալատի բակում: Անդադար գալիս են այցելուները՝ իրանց անունները ստորագրելու պալատում: Պարիզ հասնելուց յետոյ, Կարնօի մարմինն ընդունեցին՝ Սէնայի դեպարտամենտի պրէֆէկտը, ոստիկանական պրէֆէկտը և Ելիսեան պալատի կաբինետի գլխաւորը: Դագաղը փոխադրվեց Ելիսեան պալատը կառքով, որին հետևում էին 5 կառքեր: Կառքերից մէկում գտնվում էր Կարնօի այրին: Ելիսեան պալատում մարմինն ընդունեցին հանրապետութեան նախագահի զինուորական կաբինետի օֆիցէրները և փոխադրեցին դահլիճը, որը մատուռի է փոխարկված: Հանդէսը խիստ ընտանեկան բնաւորութիւն ունէր: Մինիստրները ներկայ չէին: Կարնօի այրին խեղճ և եղբայր գնաց իր սենեակները:—Մինիստրների խորհուրդը վճռեց, որ Կարնօի թաղումը տեղի կունենայ կիրակի:—Աջակողմեան մի քանի պատգամաւորներ և սենատորներ վճռեցին ունենալ իրանց սեփական թեկնածու առաջին քուէարկութեան ժամանակ, և երկրորդ քուէարկութեան ժամանակ իրանց ձայները տալ այն կանդիդատին, որը նրանց համար ամենից շատ ապահովութիւններ կը ներկայացնի:

ԼԻՕՆ, 15 յունիսի: Երէկ մինչև ուշ գիշեր հարց ու փորձ էին անում Կազէրիօին՝ նրա Սետտում լինելու և այնտեղից գնալու մասին: Մօնպէլիէում և Վիէննում Կազէրիօ տեսնվեց մի քանի անձանց հետ, բայց մի խօսք անգամ չասեց իր դիտաւորութիւնների մասին: Կազէրիօ իրան մաքուր անարխիստ է համարում, կողմնակից գործի պրօպագանդայի. նա բացարձակ յայտնեց, որ իր սեփական նախաձեռնութեամբ էր գործում, ոչ մի խմբին չէր պատկանում, որից ինքն կարողանար հրաման ընդունել: Դատաստանական քննիչը, ընդհակառակն, ենթադրում է դաւադրութեան հնարաւորութիւն և այդ ուղղութեամբ է քննութիւն կատարում: Ենթադրում են, որ Կազէրիօ երթևեկում էր Պարիզի և Սէտտի մէջ անարխիական կուսակցութեան նամակներով, կանգ առնելով միջանկեալ անարխիական կենտրոններում:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ
Յունիսի 14-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	30 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	65 »
Պարիզի վրա 100 Ֆրանկ — . .	37 »	— »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	51 »
Մաքսային կուպօններ — . .	150 »	— »
Արծաթ — — . .	— »	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	— »	— »
— — — — 2-րդ .	— »	— »
— — — — 3-րդ .	— »	— »
5% ոսկեայ ռէնտա 1884 թ. . . .	160 »	50 »
4½ ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ	— »	— »
— — — 3-րդ —	— »	— »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	249 »	25 »
— — երկրորդ —	225 »	50 »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	102 »	50 »
4½ ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	96 »	75 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	— »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	190 »	— »
4½% վլադիկ. գիւղ. հող. բանկի.	102 »	— »
4½% գրաւական թղթեր կալուած.		
Պետերբ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	154 »	25 »
— — թղթադ. .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	101 »	75 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101⅛ »	— »
Օդեսայի — —	101 »	— »
Թիֆլիսի — —	100 »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	100 »	50 »
— — Քութայիսի — .	100 »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը խաղաղ է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱԶԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թ Ե Հ Ր Ա Ն Ի Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ե Ա Ն Ե Ր Կ Ս Ե Ռ Ա Դ Պ Ր Ո Ց Ի համար հարկաւոր է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ կրօնի, հայոց լեզուի, հայոց պատմութեան, թուաբանութեան և ալճէբրի:

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ՝ կար ու ձևի, ձեռագործի, հայոց լեզուի և թուաբանութեան: Ամեն մէկը շաբաթական 26 ժամ դասով: Ցանկալի կը լինէր, որ այր և կին կամ քոյր և եղբայր լինէին: Պայմանների համար դիմել Թեհրան, „Շաւիղի" խմբագրութեան, կամ Ազգային Ուսումնասիրաց ընկերութեան վարչութեան:
(№ 68) 1—4

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, ժընէվի համալսարանի հասարակական գիտութիւնների ֆակուլտէտը աւարտած, ԿԱՄԵՆՈՒՄ Է ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ կամ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ ունենալ հայոց հոգևոր դպրոցներից մէկում:

Պայմանների համար մինչև օգոստոսի 1-ը դիմել „Մշակի" խմբագրատուն, յանձնելու Վ. Փափազեանցին: (№ 68) 1—5

Պետերբուրգի համալսարանական պատրաստում է հայ ուսուցիչներին ցենզի համար:

Հասցէն հարցնել. Солдатскій базаръ, церковный домъ, магазинъ Левона Худавердяна. (№ 67) 2—3

Սրբազան առաջնորդի հրամանով, առաջիկայ կիրակի, ամսիս 19-ին, առաւօտեան 12 ժամին, ս. պատարագից յետոյ, նշանակված է քաղաքիս բոլոր եկեղեցիներում երեք-երեք պատգամաւորների ընտրութիւն Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան համար. ուստի հրաւիրվում են ընտրութեան մասնակցելու իրաւունք ունեցող ծխականները նշանակեալ օրը և ժամին ներկայ լինել իրանց եկեղեցին՝ ընտրութեանը մասնակցելու համար:

Գործակալք եկեղեցեաց հայոց ս. և բ. մ. Տփխիսոյ՝ Գիւտ քահ. Աղանեանց
Համազասպ քահ. Տէր-Յովհաննիսեանց
(№ 65) 2—3

ԲԵՍԱՐԱԲԻԱՅԻ ՕՐՀԷՅ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ զուրկ լինելով ցայսօր մի կանօնաւոր եկեղեցուց (ժամասացութիւնը մինչև այսօր կատարվում է յատուկ այդ նպատակի համար յարմարեցրած մի խարխուլ տան մէջ), մտադիր է ընդհանուր ուժերով մի փոքրագիր եկեղեցի կառուցանել, որի իրագործման համար պէտք մօտ 15,000 ր. գումարը արդէն սկսել է իր մէջ հաւաքել. այսպէս, օրինակ՝ Պալեօզեան եղբայրները՝ 1000 ր., Պարիս Պաղդասարեանը՝ 1000 ր., Պապօվիչ Սարգիս՝ 1000 ր., այրի Եղիսաբէթ Զախարեան՝ 1000 ր., հանգուցեալ Կատարինէ Ղալգարի ժառանգներից՝ 1000 ր., Սարգիս Զէրքէզ՝ 500 ր., Նազարեան Կատարինէ՝ 500 ր., Նազարեան Յարութիւն՝ 500 ր., Նազարեան Յովհաննէս՝ 500 ր., Նազարեան Գրիգոր՝ 500 ր., Նազարեան Յակովբ 500 ր., Ֆօքշանեան Խաչիկ՝ 500 ր., Ֆօքշանեան Հռիփսիմէ՝ 100 ր., և այլն:

Եւ որովհետև հարկաւոր գումարը լրացնելու համար պակասում է էլի մօտ 7—8,000 րուբլի, ուստի յիշեալ Թ ր ք ա խ ո ս հայ հասարակութիւնը դիմում է կովկասեան արիւնակից եղբայրների օգնութեանը, յուսալով և համոզված լինելով, որ կովկասի դէպի բարեգործութիւնը միշտ զգայուն հայ հասարակութիւնը չի զլանայ իր լուման օտարաբնակ Թրքախօս եղբայրների այսպիսի մի կենսական կարիքը լրացնելու հարցում:

Նուիրատւութիւնները խնդրում են ուղարկել հետևեալ հասցէով.

Въ Оргѣевъ (Бесарабія). Г-жѣ Екатеринѣ Мартыновнѣ Назаровой.

Ժողովարարութեան իրաւունքը ստացված է վիճակային Ատենից, որից ստացված է և ժապաւինեալ մատեան, ուր մուծվում են ցայսօր հաւաքված և հաւաքվելիք նուիրաբերութիւնները:

Նորընծայ Մարտիրոս քահանայ Ջաւիկեանց
(№ 68) 1—3

Ս ր բ ա զ ա ն ա ռ ա ջ ն ո ր դ ի հ ր ա մ ա ն ո վ սրանով ծանուցանում ենք այն ծխականներին, որոնց անունները որ և է պատճառով չեն մտել ընտրողական ցուցակների մէջ, որ բայց որոնք ըստ նորոգ տուեալ կանոնաց իրաւունք ունեն մասնակցել ընտրութեան, որ նրանք մինչև ա ռ ա ջ ի կ ա յ շ ա բ ա թ օ ր ը, բարեհաճեն դիմել իրանց ծխատէր քահանաներին և մուծել տալ իրանց անունները. իսկ այնուհետև դիմողները միանգամայն զրկված են ընտրութեան մասնակցելու իրաւունքից:

Գործակալք եկեղեցեաց հայոց Ս. և Բ. Մ. Տփխիսոյ՝ Գիւտ քահ. Աղանեանց
Համազասպ քահ. Տէր-Յովհաննիսեանց
1—1

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մ. ԴԻ-ԼԱ-ՑԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

կատարում է հետևեալ օպէրացիաները.
1) Տոկոսաբեր թղթերի ապահովութեամբ՝ փոխատուութիւն.
2) I, II, III խաղարկութեան տոմսակների վաճառումը, ԱՄՍԱԿԱՆ 5 ՌՈՒԲԼԻ ՎՃԱՐՈՒՄՈՎ.
3) փոխանակագրեր է տալիս Ռուսաստանի զանազան քաղաքների վրա.
4) ընդունում է ժամանակաւոր և մշտական աւանդներ.
5) Բաց է անում ընթացիկ հաշիւներ՝ չէկերով.
6) ընդունում է in casso վէկսելներ և ուրիշ դօկումէնտներ:
Լիազօր՝ Ս. Գ. ՊԱՎԼՕՎ ԹԻՖԼԻՍ, Սէրգիևսկայա փողոց, № 1.
Գ ա ն ձ ա կ ո ւ մ գործակալն է՝ Նիկօլայ Կարամանօվիչ Օհանէսօվ:
(№ 15) (հ.) 19—50

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ
Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 148—150

Կովկասեան շրջանի հոգաբարձուի թոյլտւութեամբ Գանձակ քաղաքում բացվում է ՏԻԿԻՆ ՁԱԵՎՍԿԱՅԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Միջնակարգ դպրոցների համար նախապատրաստող երկու սեռի երեխաների համար: Ուսումնարանին կից բացվում է և պանսիօն մանուկների համար: 3—3

ՍՈՒՐԲ ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, ի նկատի ունենալով, որ այս տարի լրանում է ուսումնարանի ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ 25 ԱՄԵԱԿԸ, խնդրում է ուսումնարանի նախկին աշակերտուհիներին և նախկին ու ներկայ գործող անձանց շնորհ բերել ամսիս 19-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 10-ին, Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին՝ ներկայ լինելու ս. պատարագին և ապա հանգուցեալ բարերարների հոգեհանգստեան հանդիսին: (№ 66) 3—3

ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կուկիայում, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:
(№ 67) 80—100 (և. շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15 Іюня 1894 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. кав.